

Achtergronddocument Gesprekswijzer Samen opleiden

De kwaliteit van de werkplekleeromgeving

Nieuwe vormen van leren onderwijzen en kwaliteitsvragen rond het samen opleiden van leraren zijn actueel in het onderwijs. Scholen en lerarenopleidingen richten werkplekleeromgevingen in voor dat samen opleiden. De scholen krijgen daarbij een steeds belangrijker rol in de begeleiding van de aanstaande leraar.

Het samen opleiden stelt hoge eisen aan de werkplekleeromgeving. Het inrichten ervan blijkt voor de betrokken partners een ingewikkelde onderwijsvernieuwing. De werkplekleeromgeving omvat meer dan alleen de werkplek. Zij wordt gevormd uit de werk- en leeromgeving van de school en de lerarenopleiding tezamen (Geldens, 2007).

Over de inrichting van deze werkplekleeromgeving kunnen tussen school en lerarenopleiding verschillende verwachtingen en opvattingen bestaan en dat heeft gevolgen voor de kwaliteit van de samenwerking. Daarom is een Gesprekswijzer Samen opleiden (PO en VO) ontwikkeld.

Doel van de gesprekswijzer

Doel van deze Gesprekswijzer is een goed beeld te krijgen van uw visie en die van de opleiding op opleiden én om afspraken te maken over de samenwerking tussen u, de opleiding en de aanstaande leraar

U begeleidt op school een of meerdere studenten (aanstaande leraren). Hierbij heeft u te maken met de opleiding die bepaalde eisen en wensen heeft ten opzichte van deze begeleiding. Daarnaast heeft u ook uw eigen wensen en eisen.

Eigenlijk bent u ook wel benieuwd naar de visie op opleiden van de opleiding. Gebruik deze gesprekswijzer om een goed beeld te krijgen van uw en hun visie én om afspraken te maken over de samenwerking tussen u, de opleiding en de aanstaande leraar.

Aan de hand van vijf categorieën voert u een of meerdere gesprekken over samen opleiden. Per categorie vindt u een aantal toelichtingen in de vorm van concrete gesprekspunten. De gesprekken kunnen in wisselende samenstellingen plaatsvinden. Ook de aanstaande leraar zelf zal erbij betrokken zijn.

Het doel van deze gesprekswijzer is een duidelijke structuur te bieden om tot een overeenkomst met gezamenlijke afspraken rondom samen opleiden te komen.

Het gaat ten slotte om de opleiding van uw nieuwe collega

Ontstaansgeschiedenis van de Gesprekswijzer

In 2005 ontwikkelde het RdMC een gesprekswijzer om een bijdrage te leveren aan explicitering van deze opvattingen en verwachtingen en tevens aanzet kan zijn tot het maken van een samenwerkingsovereenkomst. Via interviews met vertegenwoordigers van 11 lerarenopleidingen en een expertgroep van vertegenwoordigers uit het VO-scholenveld, is gezocht naar modellen van samen opleiden en naar de aspecten die hier aan te onderscheiden zijn. De gevonden aspecten werden geclusterd in een vijftal categorieën, met per categorie toelichtingen in de vorm van concrete gesprekspunten. Zo ontstond een gesprekswijzer voor het VO die structuur bood bij het gesprek tussen school en opleiding over het samen opleiden en bij het vastleggen van afspraken hierover.

Er ontstaan partnerschappen die al samenwerkend vorm krijgen. Het gaat daarbij om evenwaardige partners die een duurzame samenwerkingsrelatie hebben of willen aangaan.

Ook uit het primair onderwijs en de pedagogische hogescholen bleek behoefte aan een dergelijke gesprekswijzer.

Vanuit het Kempellectoraat van Hogeschool de Kempel is in 2005-2006 een diepteproject 'Samen opleiden' opgezet. In dat project is de vraag onderzocht aan welke elementen van samenwerken de bij het leren onderwijzen betrokken partners zoveel belang hechten dat ze daarover met elkaar afspraken willen maken. Het gaat om de drie partners de hogeschool, de basisschool en de aanstaande leraren. In totaal zijn (de teams van) 138 partnerscholen, 75 eerste- en 75 vierdejaars aanstaande leraren en 45 bij stage en begeleiding betrokken hogeschooldocenten daarop bevestigd. Het onderzoek resulteerde in 54 elementen waarover een hoge mate van overeenstemming bleek tussen de drie actorgroepen in het belang dat zij daaraan hechtten voor het maken van samenwerkingsafspraken (Popeijus, Geldens & Popeijus, 2006).

Naast voorgaand project liep een eerder en samen met het ILS van de Radbouduniversiteit gestart diepteproject, naar de elementen, kenmerken en componenten van werkplekleeromgevingen voor het leren onderwijzen van aanstaande leraren primair onderwijs. Dit onderzoek resulteerde in een kwalitatief conceptueel analytisch kader met 104 elementen, 19 kenmerken en 7 componenten. Dit kwalitatieve conceptuele kader maakt het thans mogelijk om in de praktijk de kenmerken en kwaliteiten van een werkplekleeromgeving te beschrijven en te analyseren en om nieuwe werkplekleeromgevingen op verantwoorde wijze op te starten.

Daarbij zijn drie scenario's voor partnerschap in opleiden onderscheiden, namelijk 'leverancier van stageplaatsen', 'medeopleider' en 'partners in leren' (Geldens, 2007).

Een nadere uitwerking daarvan is gegeven in Geldens & Popeijus (2007). Een samenvatting is hieronder gegeven.

De resultaten van alle drie de onderzoeken zijn integraal gebruikt om een nieuwe gesprekswijzer uit te werken.

Het doel van de gesprekswijzer is een leidraad te bieden bij het arrangeren van samenwerkingsafspraken rondom samen opleiden.

De nieuwe gesprekswijzer is bruikbaar voor het voortgezet onderwijs, zowel als voor het primaire onderwijs.

Drie scenario's voor samen opleiden

De volgende drie scenario's zijn te onderscheiden bij het vormgeven van werkplekleeromgevingen.

a. De school is leverancier van stageplaatsen. In dit scenario is de basisschool de werkplek waar de student in de praktijk ervaring opdoet met leren onderwijzen. Alle andere opleidingsactiviteiten liggen bij de opleiding.

Op de school gebeurt de begeleiding van de student door een mentor en tijdens stagebezoeken door de hogeschooldocent. De mentor is soms, maar overwegend niet tot nauwelijks specifiek geschoold voor zijn mentoringstaken. De opleiding geeft een stageplan met stageopdrachten zodat mentoren zich kunnen informeren over de doelen, inhoud en organisatie van de stage. De werkzaamheden, orde en regelmaat in de school worden door de activiteiten van de student niet te veel beïnvloed. Er zijn mondelinge of schriftelijke afspraken tussen stageschool en opleiding over onder meer het aantal stageplaatsen, (soms) over eisen aan de beschikbare mentoren en er is een stagebezoekrooster vanuit de opleiding.

De student (aanstaande leraar) is een stagiair voor wie de afspraken over de stage zonder medespraak zijn gemaakt (vgl. Popeijus, Geldens & Popeijus, 2006)

b. De school is mede-opleider. In dit scenario is de partnerschool formeel mede-opleider. Het verschil met het vorige scenario is dat de basisschool de taak op zich neemt de begeleiding van de aanstaande leraar door een ervaren collega te laten coördineren en stroomlijnen. Er is dan sprake van een (speciaal opgeleide en gefaciliteerde) opleider in de school. Deze opleider in de school heeft naast eigen mentoringstaken mede tot taak de andere mentoren te begeleiden. De opleider in de school doet dit in samenwerking met de hogeschooldocent.

Er zijn professionaliseringsactiviteiten en -faciliteiten om de rol van mede-opleider te kunnen vervullen. Hogeschool en basisschool beschikken over vastgelegde afspraken over onder meer het aantal stageplaatsen; de te verwerven competenties; de visie, werkwijze en taakverdeling in begeleiding en beoordeling.

De aanstaande leraar heeft in het opstellen van deze of andere afspraken nog geen meesprekende rol.

c. Basisschool, aanstaande leraar en hogeschool zijn partners in leren. Dit scenario is gebaseerd op een breed gedeelde visie op leren, onderwijzen en begeleiding.

Onderwijs- en professionele ontwikkeling zijn onderling gekoppeld en zijn gerelateerd aan vormen van (actie)onderzoek waarbij de scheiding tussen theorie en praktijk is overbrugd.

De school of het bestuur beschikt over een speciaal opgeleide en gefaciliteerde opleider in de school. De opleider in de school heeft naast eigen mentoringstaken voornamelijk tot taak de leerwerk gemeenschappen te coördineren.

Afspraken zijn vastgelegd over elementen als de hoeveelheid en kwaliteit van de leerwerkplekken, de inbreng en te bereiken prestatie-indicatoren van alle betrokkenen, de taakverdeling in begeleiding en beoordeling.

Maar ook over het leren en onderzoeken in leerwerk gemeenschappen door aanstaande en zittende leraren, de opleider(s) in de school en de hogeschooldocenten (Popeijus, Geldens, Venrooij, Lemmen & Coenders, 2007).

Kern van dit scenario is dat de aanstaande leraar een medeverantwoordelijke partner is waarmee hogeschool en partnerschool tripartiete afspraken maken over voorgaande elementen.

Afhankelijk van het scenario waarin de betrokken partners zich bevinden dan wel naartoe willen werken, zullen zij met elkaar afspraken maken over meer of mindere punten uit de gesprekswijzer.

Een school die bijvoorbeeld niet verder wil gaan dan het leveren van stageplaatsen zal vooral willen spreken over punten rondom de inzet en begeleiding van de stagiair en over de onderlinge samenwerking.

Scholen die mede-opleider zijn, of zelfs uitgaan van de opvattingen over partners in leren, zullen daarnaast ook afspraken willen maken over zaken als schoolontwikkeling en een rol spelen in de visie-ontwikkeling rond samen opleiden. Om het gesprek daarover op gang te brengen is deze Gesprekswijzer geschreven.

Colofon:

Citeertitel:

Geldens, J., Meulen, M. v. d., Wouters, I. & Popeijus, H. L. (2008). *Gesprekswijzer Samen Opleiden* (achtergronddocument). Heerlen: Ruud de Moorcentrum OU en Kempellectoraat.

Literatuur

Geldens, J. J. M. (2007). *Leren onderwijzen in een werkplekleeromgeving. Een meervoudige casestudy naar kenmerken van krachtige werkplekleeromgevingen voor aanstaande leraren basisonderwijs* (Proefschrift Radbouduniversiteit Nijmegen). Helmond: Kempellectoraat, Hogeschool de Kempel.

Geldens, J. J. M. & Popeijus, H. L. (2007). *Van leverancier van stageplaatsen naar partners in leren*. Helmond: Kempellectoraat, Hogeschool de Kempel.

Popeijus, H. E., Geldens, J. & Popeijus, H. L. (2006). *Samen opleiden: een gedeelde verantwoordelijkheid*. *Velon* tijdschrift voor lerarenopleiders, 27(3), 13-22.

Popeijus, H. L., Geldens, J. J. M., Venrooij, W.A.J. v., Lemmen, M. & Coenders, F. (2007). *Uitgangspunten en kenmerken van leren in leerwerk gemeenschappen*. (Lectoraatsplan, 4e druk). Helmond: Kempellectoraat Hogeschool de Kempel.

Ruud de Moor Centrum (2005). *Gesprekswijzer VO*. Heerlen: Open Universiteit Nederland.

Websites:

Ruud de Moorcentrum:

[http://www.ou.nl/Docs/Expertise/RdMC/Projectfolders 2008/Gesprekswijzer_DEF.pdf](http://www.ou.nl/Docs/Expertise/RdMC/Projectfolders%202008/Gesprekswijzer_DEF.pdf)

Kempellectoraat:

<http://www.kempel.nl>, doorklikken naar lectoraat

E-mail:

lectoraat@kempel.nl

Marijke.vanderMeulen@ou.nl

Ivo.Wouters@ou.nl